

Kazio Varnelio studijos fragmentas. Apačioje – tėvų portretas

Po Antrojo pasaulinio karo Žemaitija, kaip ir visa Lietuva, gedėjo ne tik per karą žuvusių savo žemės vaikų ir dukterų, bet turėjo atstatyti ir karo metais sugriautus miestus bei miestelius, pramonės įmones, bet ir užsiauginti, išsiugdyti naują intelektualų kartą. Didelė dalis Nepriklausomos Lietuvos inteligentų 1941 m. birželio mėnesį buvo išstremta sovietų, daug jų nukentėjo vokiečių okupacijos metais (tuo laikotarpiu į nacių suformuotas policijos ir karinius dalinius buvo paimta apie 30 tūkst. Lietuvos gyventojų, prievarta darbams į Vokietiją išvežta apie 60–70 tūkst. (kai kurie šaltiniai nurodo, jog 30–40 tūkst.). Artėjant fronto linijai, 1944 m. iš Lietu-

vos, vengdami galimų represijų ir trėmimų, į Vakarų pasitraukė dar apie 60 tūkst. Lietuvos gyventojų, tarp kurių itin didelę dalį sudarė inteligentai. Tiems, kurie Antrojo pasaulinio karo metais studijavo ar dėl kitų priežasčių buvo išvykę į užsienį, ypač Vokietiją ar valstybes, kurios buvo Vokietijos sąjungininkės, taip pat kelias į tėvynę buvo užkirstas, nes čia, įsitvirtinus sovietams, tokių žmonių laukė tik tremtis arba kalėjimas.

Tarp tokių žmonių, kuriems net pusę amžiaus buvo sudeginti tiltai į tėvynę, buvo ir didelis būrys iškilų žemaičių menininkų – rašytojų, dailininkų, muzikų. 1943 m. išvykęs studijuoti į Vienos dailės akademiją, 1945 m., baigęs ten mokslus, apie 50 metų užsienyje gyventi buvo priverstas ir jau tarpukario Lietuvoje kaip dailininkas, muziejaininkas gerai užsirekomendavęs iš Alsėdžių kilęs dailininkas Kazys Varnelis.

KAZYS VARNELIS

Kazys Varnelis – dailininkas tapytojas, žymaus žemaičių krašto dievdirbio Kazio Varnelio sūnus. Gimė 1917 m. lapkričio 25 d. Alsėdžiuose (Plungės r.). 1941 m. baigė Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą (mokėsi pas Stasį Ušinską). Atostogų metu dalyvaudavo studentų ekspedicijose, kurių metu piešdavo ir muziejams rinkdavo liaudies meno dirbinius. Po studijų dirbo piešimo mokytoju, Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės instituto instruktoriumi, vadovavo Bažnytinio meno muziejui Kaune, susidomėjo kolekcionavimu. Susiklosčius palankioms aplinkybėms, 1943–1945 m. studijavo Vienos dailės akademijoje.

Lemtingu jo gyvenime tapo susitikimas su modernaus meno kolekcionieriumi Ottomaru Domnicku Štutgarte.

1949 m. K. Varnelis išvyko gyventi į Jungtines Amerikos Valstijas, tais pačiais metais Čikagoje įsteigė bažnytinio meno dirbtuves. Dirbdamas čia, bažnyčioms sukūrė nemažai vitražų, altorių, interjerų, įsijungė į Čikagos lietuvių kultūrinį gyvenimą. Nuo 1967 m. aktyviai dalyvavo dailės parodose. Nuo 1968 m. dėstė Čikagos koledže, kur 1973 m. jam buvo suteiktas profesoriaus vardas. Anot tyrinėtojų, šis periodas buvo ypač svarbus šio dailininko kūryboje: susiformavo originalus jo tapybos stilius, vienijantis konstruktyvizmo, minimalizmo ir optinės dailės elementus, dailininkas įsitvirtino Čikagos moderniojo meno avangarde. Aštuntajame dešimtmetyje K. Varnelis surengė kelias individualias, didelį pripažinimą jam pelniusias kūrybos parodas: 1970 m. – Čikagoje, 1974 m. – Milvokyje, 1975 m. – Ajovoje. Didžiausio pripažinimo sulaukė K. Varnelio dekoratyvūs, abstrakcionistiniai, geometrizuotų formų kūriniai, kurie perteikia optinę trijų matavimų iliuziją. Anot menotyrininkų, daugelyje dailininko kūrinių ryški gimtojo žemaičių krašto tradicinio liaudies meno ir spalvų įtaka.

Kurdamas K. Varnelis neužmiršdavo ir kito savo pomėgio – kolekcionavimo. Rinko meno vertybes (daugiausia liuanistiką), tikėdamas, kad ateis laikas, kai visa tai jis galės padovanoti laisvai Lietuvai. 1978 m. jam persikėlus gyventi į Villa Virginia sodybą Stokbridže (Masačiusetas), Kazio ir Gabrielės Varnelių namai ta-

K. Varnelio studijos fragmentas. Dešinėje – žmonos Gabrielės portretas

po savotišku muziejumi. Čia galėjai susipažinti ne tik su nuolat turtinama dailininko surinkta meno vertybių ir knygų kolekcija, bet ir su paties K. Varnelio kūriniais.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, K. ir G. Varneliai sugrįžo gyventi į Lietuvą. Čia jie parsivežė ir turtingas dailės, knygų kolekcijas, didelį K. Varnelio kūrinių rinkinį ir, padedant Lietuvos kultūros ministerijai, Lietuvos nacionaliniam muziejui, Vilniaus senamiestyje, restauruotuose buvusios Mažosios gildijos ir Masalskio namuose (Didžioji g. 26) įsteigė muziejų. Jo įkūrėjo valia, šis muziejus – pusiau uždaras. Norint į jį patekti, apie vizitą reikia iš anksto pranešti ir dėl jo susitarti telefonu – 279 1644 (Vilnius).

Dešinėje – K. Varnelis 2006 m. spalio 12 d. LDM Vilniaus paveikslų galerijoje per Romo Viesulo kūrybos parodos atidarymą; K. Varnelio bibliotekos fragmentas; K. Varnelio namo-muziejaus ekspozicijoje

